

ZAVIČAJNE VRIJEDNOSTI KAO POTICAJ CJELOVITOM RAZVOJU UČENIKA MLAĐE DOBI

MARIJA OBAD
Filozofski fakultet u Zadru
Faculty of Philosophy in Zadar

UDK/UDC: 371.3:93
Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper

Primljeno
: 1998-11-23
Received

Polazjenje od sadržaja kulturne i prirodne baštine u okruženju učenika podrazumijeva da je polazjenje od učenika i njegovih potreba u žarištu procesa učenja, a stjecanje znanja je u višedimenzionalnom procesu čiji je cilj shvaćanje "okruženja kao svog prostora u kojem možemo djelovati i razvijati se". Uvođenjem učenika u kulturni i socijalni ambijent daje im se produktivna uloga, jer nisu samo promatrači prošlih i sadašnjih događaja u svom okruženju, već kreativni interpretatori koji zaključuju, projektiraju, stvaraju, konstruiraju stvarnost koja ih okružuje. Odgojno-obrazovni proces izvire iz same aktivnosti učenika, njihove zamisli kako bi trebalo dalje. Poznavanje prošlosti koje proizlazi iz zavičajnosti vrlo je važno u pripremi mladih za pluralističko društvo u kojem želimo živjeti.

Povijesni i kulturni sadržaji, ako se pravilno artikuliraju, pružaju od najranijeg uzrasta mogućnosti uvida u vlastitu baštinu i općeljudske vrijednosti bez kojih nema opstanka ni za pojedinca ni za zajednicu. Metodika pruža bezbrojne mogućnosti i zato predstavlja vrlo novih ideja i specifičnih artikulacija. Moderna metodika preferira nove oblike rada, ističe multikulturalnost, ali duboko ukorijenjenu u nacionalnoj baštini. Danas više nego ikada prije moramo svjesno obrazovati i odgajati za one vrijednosti koje mladim naraštajima daju moralnu snagu da žive i prežive na ovim prostorima.

KLJUČNE RIJEČI: zavičaj, vrijednost, zavičajne vrijednosti, prošlost, sadašnjost, praksa, metodika, ambijentalni pristup, kultura, život, baština, okruženje, poticaj, tradicija

I. Ambijentalni pristup u procesu učenja

Odgoj i učenje ostvaruju se u socijalnom i kulturnom okruženju i u povezanosti s realnim životnim okolnostima konkretne odgojne sredine. Žele li uvažiti ove suvremene pedagoške principe, učitelji moraju imati drugačiji pristup izboru poticaja (sadržaja, metoda, postupaka) u odgojno - obrazovnom radu s učenicima. Valja naglasiti da ovi suvremeni zahtjevi ni u kojem slučaju nisu novi u hrvatskoj pedagogiji. Za njih se već odavno zalagao prešućeni hrvatski pedagog S. Matičević¹ čijim se idejama poslije dominacije komunističke pedagogije moramo vratiti kako bismo imali dobre temelje u stvaranju novog odgojno - obrazovnog sustava. U svojoj personalističkoj pedagogiji S. Matičević je odavno ukazivao na značenje kulture kao rezervoara, odakle će se uzimati sadržaji i kao kriterija za strukturiranje obrazovnih dobara.² Prema Matičeviću "cilj uzgoja je razvijanje svih sposobnosti za uživanje i oživotvorenje po mogućnosti svih vrijednosti ili kulturnih dobara, ukoliko su one spojive s najvišim ljudskim vrijednostima."³ Matičević se odavno zalagao da školski sustav bude utemeljen u domaćem tlu iz kojeg "se individuum u klici izdiže, po njemu se kultura formira, u nj se relativno gotov i formiran konačno i vraća, njemu ostavlja svoju baštinu."⁴ Za S. Matičevića tradicija je vrlo značajna sastavnica odgoja, te on kaže: "Prihvaćajući tako svoju sopstvenu, tradicionalnu i baštinjenu, proživljenu i doživljenu kulturu, svoju nacionalnu kulturu i sva njena dobra i tekovine, mi možemo ipak i unutar njenih granica i međaša vršiti blagotvornu kritiku i refleksiju, dopunu i ispravak u smjeru daljeg i narodnog i vlastitog razvitka i uspona, novih vidika i veće budućnosti, a sve u vidu čvršće orijentacije prema najvišim vrednosnim idejama i njihovu redu, prema neprolaznim idealima općeg čovječtva."⁵ Međutim, Matičević je kao važnu sastavnicu svoje personalističke pedagogije isticao i pedagošku aksiologiju zalažući se za potrebu ustanovljenja apsolutnih vrijednosti. Aksiologija je prema njemu temelj za određivanje pedagoških dobara i odgojnih ciljeva. Upravo danas imamo veliki zadatak da bez ikakvih predrasuda ponovno razotkrijemo naše, hrvatske vrijednosti koje su ujedno i općeljudske. Ovo se može postići samo

¹ Nedjeljko Kujundžić, Ivan Marijanović, *Personalistička pedagogija Stjepana Matičevića*, Odabrani tekstovi s uvodnom studijom N. Kujundžića, Zagreb, Katehetskii salezijanski centar, 1991.

² Nedjeljko Kujundžić, I. Marijanović, 1991, djelo navedeno u bilj. 1, str. 21.

³ Nav. dj. str. 36.

⁴ Stjepan Matičević, *Osnovi nove škole*, 1936. u: N. Kujundžić, I. Marijanović, 1991. (v. bilj. 1) str. 139.

⁵ Stjepan Matičević, *Priroda, kultura i odgoj*, 1935. u: N. Kujundžić, I. Marijanović, 1991. (v. bilj. 1), str. 207.

interdisciplinarnim pristupom i zajedničkim naporom filozofa, pedagoga, povjesničara, teologa, etnologa i drugih stručnjaka.

U novom pristupu, kojem bogato nadahnuće daje S: Matičević, učitelj će nastojati izbjeći da sadržaji, odnosno "znanja koja učenik usvaja budu sama sebi svrhom i da se stječu unaprijed utvrđenim postupcima poučavanja, ponavljanja i vježbanja."⁶ U nastojanju da se učenje poveže sa životnim kontekstom učenika, odnosno okolnostima, mogućnostima, karakteristikama i problemima u kojima učenik živi, učitelj će u procesu učenja i odgoja osposobljavati učenika ne samo za snalaženje u životnom okruženju s ciljem ostvarivanja učenikove samostalnosti, već i u aktivnom sudjelovanju u oblikovanju tog okružja koji će mu olakšati proces samoorganiziranja, iskustva i učenja.

Posebno je važno i treba naglasiti "okretanje" prema svom okružju, njegovoj kulturi, baštini, tradiciji da bi učenici upoznali i zavoljeli sredinu u kojoj žive, a potom i domovinu. Jedan od osnovnih društvenih, a time i pedagoških ciljeva je upravo poticanje i njegovanje ljubavi prema kraju i mjestu, njegovoj prošlosti, kako bi sigurnije gradili budućnost, razvijali nacionalni i kulturni identitet učenika. Imati na umu da je učenik ne samo budući već i sadašnji subjekt u jednom konkretnom kulturnom i povijesnom okružju, znači prihvatiti takav pristup koji ukazuje na važnost otvaranja k ovakvu modelu obrazovanja.

Za moderni koncept nužna je primjena tzv. "otvorenog programa"⁷ koji nema svoje polazište u sistematiziranu sklopu znanja iz različitih sadržaja kao "predmeta", već u pomnoj, produbljenoj analizi, promišljanju i razumijevanju sadržaja životnog okružja u kojem učenik odrasta, a time i uvjeta za uvažavanje i zadovoljavanje učenikovih razvojnih i aktualnih potreba, interesa i prava. Potrebno je, znači, promišljati obrazovne i odgojne sadržaje i pedagošku organizaciju u školi na takav način da učenik može upoznati povijest da bi shvatio sadašnjost i tako posredno razvijao samog sebe, svoje mogućnosti i interese. Omogućavajući takav aktivan odnos između prošle i sadašnje kulture življenja, kroz praktično doživljavanje i proživljavanje, stvaraju se uvjeti za razvoj onih pretpostavki koje su nužne za daljnji razvoj i kasniji uspjeh u školi. Drugim riječima, ako se polazi od razrade iskustava učenika koja se stječu autentičnim doživljajem njegove prirodne i kulturne sredine, učenik će proces učenja doživljavati kao "svoj razvoj", a učitelj će se pri tome naći i unutar i izvan procesa učenja: unutar, u toliko da uspostavi kvalitetan pedagoški odnos, a izvana da sa svojom pedagoškom intervencijom

⁶ H. I v o n, Stručno znanstveni projekt *Razvijanje modela mreža dječjih vrtića u Dalmaciji*, Danj predškolskog odgoja Splitsko - dalmatinske županije, Split, 1995.

⁷ J. L e s o u r n e, *Obrazovanje i društvo, Odgoj i kultura*, Zagreb, 1993.

aktivira načine organizacije učenja koji se odnose na prostor, vrijeme i materijale. Ovim putem poticati će izgradnju osobnog iskustva učenika, zatim razvoj modela socijalnih i kognitivnih odnosa. Učitelj, dakle, samo skicira elemente povezanosti sadržaja jedne teme koju crpi iz životnog okruženja i konteksta življenja, kako bi olakšao proces samoorganiziranja iskustva učenika.

Stoga je nova uloga učitelja i uključivanje u proces učenja, iskazivanje povjerenja prema mogućnostima učenika za otkrivanjem i rješavanjem problema na koje svakodnevno nailazi u svom životnom okruženju. Ovaj "ambijentalni pristup" u procesu učenja mogli bismo opisati kao pedagoški koncept koji obuhvaća:

a) - aktivne metode (učenik samostalno napreduje i istražuje kroz rješavanje različitih problema, a učitelj pomaže u tom procesu osamostaljivanja),

b) - rad s učenicima odvija se u manjim skupinama (kroz interakciju i komunikaciju učenici grade svoja znanja),

c) - interakcija između sadržaja i učenika postiže se analitičkim i globalnim pristupom koji se odvijaju istodobno i usmjereni su na cjelovit razvoj učenika i njegovo stvaralaštvo (ono nije puklo stjecanje znanja iz povijesti ili umjetnosti, već takva interakcija učenika i sadržaja gdje je spoznaja rezultat aktivne i integralne interakcije učenika i okruženja).

II. Učenje povijesti u mladoj dobi⁸

Kada raspravljamo o učenju povijesti u ranim uzrastima (vrtić i rani školski uzrast), moramo ponajprije poznavati psihologijsku problematiku bez koje je nemoguće riješiti probleme poučavanja i učenja.⁹ Opće je prihvaćeno stajalište Piageta i Vigotskog (autori koji su se najviše bavili razvojem mišljenja) da razvoj ljudske spoznaje i inteligencije započinje na razini *motoričkih aktivnosti i praktičnog rješavanja problema*. Ova zakonitost implicira važnu pedagošku poruku - *djeca moraju biti aktivna i kreativna u procesu razumijevanja svijeta*. Dok djeca predškolske dobi rješavaju problem na razini fizičkih aktivnosti, u školskom uzrastu problem se rješava u obliku *mentalne aktivnosti*. Dijete školske dobi u mnogočemu se razlikuje od djeteta

⁸ Marija Obad, Ivo Rendić-Miočević, "Učenje povijesti u mladoj dobi; prošlost kao temelj budućnosti," *Školske novine*, br. 27, Zagreb, 17. IX. 1996.

⁹ Vladimir Andrić, Mira Čudin, *Osnove opće i razvojne psihologije*, Školska knjiga, Zagreb, 1994. C. D. Borich, M. T. Tombar, *Education Psychology*, Harper Collins College, Publishers, New York, 1995. R. Vasta, N. M. Haight, S. A. Miller, *Dječja psihologija*, Slap, Jastrebarsko, 1998.

predškolske dobi. Prva razlika koja se može uočiti promatranjem djece u razredu je *spodobnost surađivanja*. Uvjet za ostvarivanje komunikacije među djecom je *stjecanje uvoda u točku gledišta sugovornika*. Ova sposobnost omogućuje vrlo žive rasprave među djecom školske dobi i valja se njome što više koristiti u nastavi povijesti. Nažalost, nastava povijesti često se svodi na nizanje činjenica i obično "štrecanje" bez ikakvog razumijevanja. Rezultat takva učenja je žalosno gušenje učenikove znatiželje i učenikova pitanja, što ima negativne posljedice u daljnjem školovanju. Za djecu školske dobi važna je i sposobnost *poštivanja pravila* u igri i radu. Ova sposobnost ide u prilog razvoju suradništva.

Razvoj *logičkog mišljenja* osnovno je obilježje mišljenja djece u ranoj školskoj dobi. Sljedeća osobina mišljenja djeteta ovog uzrasta je *konzervacija pojmova materije, težine i volumena*. Mogućnost stjecanja pojma konzervacije u ranoj školskoj dobi možemo pripisati sposobnosti *reverzibilnog mišljenja* i mogućnosti *višestruke klasifikacije*. U osnovi sposobnosti višestruke klasifikacije je *decentracija* (usmjerenost pozornosti na više osobina jednog te istog predmeta). Kako je rečeno, *logičke operacije* osnova su razvoja mišljenja djeteta rane školske dobi. Pod ovim pojmom podrazumijevamo *pojam klase, relacije, geometrijske i aritmetičke operacije, vremenske operacije* (nizanje događaja), *mehaničke i fizičke operacije*. Prema pojedinim autorima zakonitosti razvoja mišljenja uvjetovane su razvojem djeteta. Međutim, koristeći se vježbom logičkog mišljenja taj razvoj možemo bez sumnje ubrzati. To znači da se u okviru znanstvene psihologije *mit o spontanom razvoju* sve više napušta.

Bilo bi apsolutno pogrešno ne spomenuti razvoj pozornosti, pamćenja i drugih spoznajnih sposobnosti, koje su vrlo usko povezane s razvojem mišljenja i učenja. Osim ovih spoznajnih i kognitivnih sposobnosti nužno je uvažavati i konativne osobine učenika koje mogu utjecati na uspjeh u učenju. Analiza motivacije također ukazuje na to da je za uspjeh u učenju važno razvijanje unutrašnje motivacije koja se temelji na interesima i želji za spoznajom. Možemo zaključiti da je za primjeren uspjeh u školi nužno razvijanje spoznajnih sposobnosti, ali i onih osobina ličnosti koje su važne za ostvarivanje uspjeha u svim, pa i u školskim aktivnostima. Treba također naglasiti da s obzirom na individualne razlike u svim navedenim osobinama ličnosti nastavu valja organizirati tako da što više bude usmjerena na *pojedince - učenika*.

Sve što je rečeno vrijedi dakako i za nastavu povijesti od najranijeg uzrasta. U zadnje vrijeme autori nastoje razraditi standarde za učenje povijesti

u mladem uzrastu, a velik doprinos tim nastojanjima su novi američki standardi za učenje povijesti od vrtića do četvrtog razreda.¹⁰

Američki autori smatraju da je za mladu djecu povijest uz književnost i umjetnost jedan od najvažnijih sadržaja kojim se mogu baviti. Stoga je vrlo važno da se već za najraniji uzrast definiraju standardi. Oni se svrstavaju u dva tipa.¹¹

1. *Sposobnosti povijesnog mišljenja* omogućuju djeci da razlikuju prošlo, sadašnje i buduće vrijeme, da postavljaju pitanja te da istražuju i vrednuju povijesna svjedočanstva. Sposobnosti povijesnog mišljenja omogućuju nadalje djeci da uspoređuju i analiziraju povijesne priče, ilustracije i svjedočanstva iz prošlosti. Konačno, na temelju tih sposobnosti djeca mogu interpretirati povijesna svjedočanstva i stvarati vlastite naracije.

2. *Povijesno razumijevanje* određuje što učenici moraju znati o povijesti obitelji, zajednice, države, nacije i svijeta.

Povijesno mišljenje i razumijevanje ne razvijaju se odvojeno već su međusobno ovisni. Razina povijesnog mišljenja ovisi o visokoj razini povijesnog razumijevanja, te su zbog toga razrađeni standardi utemeljeni na integraciji povijesnog mišljenja i razumijevanja.

Standardi su strukturirani uz poštivanje ovih temeljnih načela.¹²

1. Učenici mogu od početnih razreda osnovne škole izgrađivati povijesno mišljenje i sposobni su misliti povijesno. U tom uzrastu značajna odgovornost školovanja sastoji se u tome da se stvaraju uvjeti koji potiču dječju prirodnu znatiželju i imaginaciju.

2. Mlađa djeca mogu lako naučiti razlikovati sadašnje i prošlo vrijeme te vrijeme izraženo konceptom "davno, davno." Na ovim sposobnostima trebaju biti razrađeni programi razvoja povijesnog mišljenja od vrtića do četvrtog razreda osnovne škole.

3. Povijest treba biti živa te stoga učenje povijesti valja usmjeriti prema ljudima, odnosno prema povijesti obitelji i naroda.

4. Povijest djeci postaje pristupačna i zanimljiva kad joj se pristupa putem priča, mitova, legenda i biografija koje zaokupljaju dječju maštu uvodeći ih u vremena i kulture nedavne i daleke prošlosti.

5. Povijesne priče trebaju biti obogaćene uvođenjem djece u veliku raznolikost povijesnih artefakata, ilustracija i svjedočanstava. Oni mogu

¹⁰ ... *National Standards for History for Grades K-4; Expanding Children's World in Time and Space*, Los Angeles National Center for History in the School, University of California, 1994. Na američke standarde osvrnuli su se Maja O b a d i I v o R e n d i ć - M i o č e v i ć u nav.dj. u bilj. 8.

¹¹ Nav. dj. str. 2.

¹² Nav. dj. str. 3.

proučavati obiteljske fotografije, pisma, dnevnike i lokalne novine te posjećivati biblioteke i muzeje. Preporučuje se, također, da djeca posjećuju povijesna mjesta.

6. Sva navedena sredstva trebaju biti maštovito upotrebljena kako bi pomogla djeci da formuliraju pitanja za učenje i poticanje povijesnog mišljenja.

Američki standardi za povijest od vrtića do četvrtog razreda sastoje se od pet standarda povijesnog mišljenja te osam tematskih standarda. Standardi povijesnog mišljenja su ovi:¹³

Standard 1. Kronološko mišljenje

Standard 2. Povijesno shvaćanje

Standard 3. Povijesna analiza i sinteza

Standard 4. Sposobnost povijesnog istraživanja

Standard 5. Povijesna analiza problema i odlučivanja.

Tematski standardi su sljedeći:¹⁴

Tema 1: Zajednički život i rad u obiteljima i zajednicama danas i u prošlosti

Standard 1: Obiteljski život danas i u nedavnoj prošlosti; obiteljski život na različitim mjestima u prošlosti.

Standard 2: Povijest učenikove lokalne zajednice.

Tema 2: Povijest učenikove države ili regije

Standard 3: Ljudi, događaji, problemi i ideje koje su stvorile povijest države.

Tema 3: Povijest Sjedinjenih Američkih Država: Demokratska načela i vrijednosti te ljudi iz raznih kultura koji su pridonijeli američkom kulturnom, ekonomskom i političkom mišljenju.

Standard 4: Odnos ljudi, događaja i simbola prema demokratskim vrijednostima.

¹³ Nav. dj. str. 15-27.

¹⁴ Nav. dj. str. 29-68.

Standard 5: Uzroci i priroda raznih pokreta ljudskih skupina u SAD danas i u prošlosti.

Standard 6: Regionalni folklor i kulturni doprinos koji je pomogao u formiranju nacionalnog nasljeđa.

Tema 4: Povijest naroda različitih kultura u svijetu

Standard 7: Odabrana obilježja i povijesni razvoj raznih društava u Africi, Americi, Aziji i Europi

Standard 8: Najznačajnija znanstvena i tehnološka otkrića.

Radi ilustracije biti standarda, opisat ćemo prvi standard povijesnog mišljenja (kronološko mišljenje) i prvi tematski standard (život u obitelji)

Standard I: Kronološko mišljenje¹⁵

Učenici trebaju biti sposobni:

- A. Razlikovati između prošlog, sadašnjeg i budućeg vremena.
- B. Identificirati vremensku strukturu povijesne naracije ili priče: njen početak, sredinu i završetak.
- C. Utvrditi vremenski red u izgradnji vlastitih povijesnih naracija.
- D. Mjeriti i računati kalendarsko vrijeme po danima, tjednima, mjesecima, godinama, dekadama i stoljećima.
- E. Interpretirati podatke predstavljene na crti vremena.
- F. Kreirati crtu vremena obilježavanjem ekvidistantnih intervala vremena i zapisivanjem događaja prema vremenskom redu u kojem su se dogodili.
- G. Objasniti promjenu i kontinuitet u vremenu.

Poslije određivanja onoga za što bi učenici trebali biti osposobljeni, navode se primjeri učeničkih postignuća na dvije razine. Prva je razina od vrtića do drugog razreda, a druga od trećeg do četvrtog razreda.

Primjeri učeničkih postignuća od vrtića do drugog razreda:¹⁶

- Rekonstruirati temeljnu organizaciju naracije priča, mitova i pripovijedanja određujući njihov početak, sredinu i završetak te smještajući događaje u ispravnom slijedu.
- Stvarati vlastite povijesne naracije kao što su povijest učenikove obitelji, škole ili zajednice uz određivanje kronologije (početak, sredina, završetak).

¹⁵ Nav. dj. str. 18-20.

¹⁶ Nav. dj. str. 19-20.

- Razvijati oslikane crte vremena vlastitog života ili događaja iz povijesti vlastite ili tuđe obitelji uporabom fotografija ili slika.
- Razlikovati kategorije povijesnog vremena poput "davno, davno", "jučer", "danas" i "sutra".
- Mjeriti kalendarsko vrijeme po danima, tjednima i mjesecima.
- Odrediti primjere promjena i kontinuiteta u vlastitom životu, povijesti svoje škole i zajednice te razvoju ljudi koji su živjeli davno i danas.

Primjeri učeničkih postignuća za treći i četvrti razred:¹⁷

- Primjeri navedeni za uzrast vrtića te prvog i drugog razreda vrijede i za treći i četvrti razred.
 - Grupirati povijesne događaje prema jasno određenim područjima u povijesti vlastite lokalne zajednice i države.
 - Mjeriti kalendarsko vrijeme po godinama, dekadama i stoljećima.
- Konstruirati crte vremena značajnih povijesnih razvoja u vlastitoj zajednici i državi identificirajući datume u kojima su se dogodili i smještajući ih u redu na crti datuma.
- Interpretirati podatke predočene na crti vremena određujući vrijeme u kojem su se događaji zbili i slijed razvoja događaja.
 - Istraživati modele promjene i kontinuiteta u povijesti vlastite zajednice, države i nacije te u životu naroda različitih kultura od davnih vremena do danas.

Poslije prikaza prvog standarda povijesnog mišljenja (kronološko mišljenje), navodimo prikaz prvog tematskog standarda prve teme **Zajednički život i rad u obiteljima i zajednicama danas i u prošlosti.**¹⁸

Standard 1

Učenici trebaju razumjeti: Obiteljski život danas i u nedavnoj prošlosti; obiteljski život na različitim mjestima u prošlosti.

Učenici trebaju biti sposobni:

1 A Pokazati razumijevanje obiteljskog života danas i u prošlosti na sljedeći način:

Za uzrast od vrtića do IV. razreda:

¹⁷ Nav. dj. str. 19-20.

¹⁸ Nav. dj. str. 32-33.

•Istraživanjem obiteljske povijesti tijekom najmanje dva naraštaja. (**Odrediti vremenski slijed.**)

• Izvođenjem mogućih zaključaka o funkcijama, zanimanjima i školskom iskustvu i drugim aspektima obiteljskog života u nedavnoj prošlosti. Zaključke valja izvoditi iz prikupljenih podataka na osnovi obiteljskih artefakata, fotografija i intervjua sa svojim starijima ili s drugim ljudima koji igraju značajnu ulogu u životu učenika. (Zaključivati na osnovi povijesnih i vizualnih podataka.)

• Uspoređivanjem i suprotstavljanjem obiteljskog života danas s obiteljskim životom tijekom vremena i između raznih kultura te razmatranjem komunikacija, tehnologije, kuća, transporta, rekreacije, školskih i kulturnih tradicija i dr. (**Razlikovanje između prošlosti i sadašnjosti.**)

• Ispitivanjem i postavljanjem pitanja o uspomenu, dnevnici, obiteljskim fotografijama, građevinskim skicama iz lokalnih novina ili povijesnog društva. Svrha je opisivanje obiteljskog života u lokalnoj zajednici ili državi u davni. (**Formuliranje povijesnih pitanja.**)

• Uspoređivanjem i suprotstavljanjem obiteljskog života danas s obiteljskim životom u lokalnoj zajednici ili državi u davni. To se postiže razmatranjem funkcija, zanimanja, komunikacije, tehnologije, stila zgrada, transporta, škola, vjerskih običaja i kulturnih tradicija. (Uspoređivanje i suprotstavljanje.)

Uz ono za što učenici moraju biti osposobljeni, autori američkih standarda navode i primjere postignuća standarda 1 A.¹⁹ Evo najprije primjera za uzrast do II. razreda:

• Prikazati obiteljsku povijest tijekom dvaju naraštaja na slikovnoj crti vremena, obiteljskom stablu ili u usmenom izlaganju. Učenici trebaju ocrtati vlastitu obitelj ili povijest obitelji opisane u dječjoj literaturi.

• Skicirati razne priče autora iz prošlih vremena da bi se usporedio obiteljski život danas s onim u nedavnoj prošlosti.

• Usporediti kulturne sličnosti i razlike u odjeći, kućama, hrani, komunikaciji, tehnologiji, kulturnim tradicijama i drugim obiteljskim aspektima između današnje obitelji i one u prošlosti. Izvori mogu biti informacije dobivene od članova obitelji, s obiteljskih fotografija, artefakata i prikladnih knjiga za djecu.

• Stvarati mape, ilustracije ili druge grafičke prikaze radi pokazivanja razlika između obiteljskog života danas i u prošlosti.

¹⁹ Nav. dj. str. 33.

- Koristiti se pogodnim knjigama za djecu da bi se usporedio život u kući u prošlosti sa životom u današnjoj zajednici. Stvarati mape, ilustracije i druge grafičke prikaze s primjerima sličnosti i razlika da bi se prikazala usporedba. Evo sada primjera postignuća standarda 1 A za III. i IV. razred:
 - U knjigama za djecu analizirati dnevni život na obiteljskoj farmi u davniini. Usporediti odjeću, oruđe i druge aspekte života ocrtane u knjigama s artefaktima iz tog vremena u lokalnom muzeju. Odigrati ulogu ili kreirati ilustracije o raznim aktivnostima opisanim u knjigama.
 - Na osnovi posjeta mjestima "žive povijesti" i zapisa iz lokalnih novina i povijesnih društava, nacrtati zidne slikarije, povijesne naracije ili dramatizacije obiteljskog života u prošlosti.
 - Ispitati primarne izvore kao što su fotografije ili dnevnici i formulirati pitanja o obiteljskom životu u prošlosti.

III. Primjeri iz metodičke prakse

1. O vrijednim ljudima našeg kraja ili "beseda od prezidi"

Mocire zvonu^{19a}

Mocire mrtve
 Ka' ih gnjili dažji zalivaju,
 Mocire žive
 Ka' rosu blišću
 A ka' nam stope puti išću
 Mocire ko zvona
 Zvonu.
 Kaj da dižu glosi,
 Glosi didov
 Usnulih težokov.

Povjesničar Darinko Munić opisuje naš kraj kao podneblje škrta kamena i pregršti zemlje, između sunca, bure, juga i mora u okviru prezida:

"Na toj su zemlji naraštaji marljivih primoraca utkali svoje iskustvo, vještinu i znanje u nastojanjima da im ona podari sve svoje darove života. Riječ je o području na kome se čovjek stoljećima susreće s tvrdoćom, žestinom i silinom života koji je protkan oporošću mora i čvrstinom kamena, gdje se

^{19a} Robert B a c a l j a, *Kolo mora i mocir*, Zagreb, Klub Sveti Donat, 1997, str. 8.

toplina sunca stapa s mirisom soli, makije i zrelim plodovima prirode. U tom podneblju Primorac slaže i živi svoj život poput *prezida* i *gromača*. U toj istini nerijetko oskudne svakidašnjice on neprestano traži svoj put prema boljem životu.

Zadatak

• Prezidi koje su gradili naši pradjedovi su dio naše povijesti. Razgovaraj sa starijim ljudima o prezidima, a zatim napiši sastav "Beseda od prezidi" po mogućnosti na čakavskom narječju.

Lijepa usporedba su nizozemski nasipi koji su zemlju oteli moru i dio su povijesnog pamćenja ljudi tog kraja. Za sve druge ljude ovo su najljepši primjeri čovjekove borbe za život.

Zašto učenicima ove vizure? Ako su u prilici da neposredno promatraju, iz iskustva će znati čemu služe, kako se grade i održavaju.

Pojmovi: živi kamen (živac), klesani kamen, prezidi, mocire, međe, suhozidi, gromače.

Primjeri: primoštenski kraj (vinogradi između međa), paški krajolik (ispaše).

2. Prvi spomen o hrvatskom ribarstvu

Ferališti^{19b}

Jedon po jedon parćivaju
 Ferališti
 Iz portičov.
 Kaj u procesiji
 Z užgonun svićun
 Za svojun srićun.

Naši vrijedni preci od davnine su živjeli od vlastita rada. Prije tisuću godina (995. godine) napisana je na latinskom jeziku isprava kojom zadarski plemići svoje pravo ribolova na Molatu i Dugom otoku ustupaju Samostanu sv. Krševana u Zadru. Isprava spominje na Dugom otoku, koji se latinski naziva Tilagus, ribolovilište u uvali sv. Viktora koje počinje od uvale Megarus. I danas žive nazivi koje spominje stara isprava. Naziv Telašćica nastao je od latinskog naziva Tilagus, a Magrovica je nastala od latinskog naziva Megarus.

^{19b} Robert B a c a l j a, *Kolo mora i mocir*, Zagreb, Klub Sveti Donat, 1997, str. 18.

Zadaci:

- Na zemljovidu nađi mjesta koja se spominju u ispravi.
- Latinski nazivi mjesta dobili su hrvatski izgovor. DA NE
- Hrvatski izgovor latinskih naziva potvrđuje da Hrvati od davnine žive na otocima. DA NE
- Isprava iz 995. godine potvrđuje da su Hrvati od davnine bili dobri ribari i pomorci. DA NE
- Koje su razlike u ribolovu danas i u prošlim stoljećima? Pronađi stare slike i usporedi ih s novijim fotografijama.
- Ako imaš prigodu, pođi s ribarima na ribarenje i opiši svoj doživljaj.

3. Bartol Kašić - Pažanin

Godine 1575. u Pagu je rođen Bartol Kašić, prvi hrvatski gramatičar. Bogosloviju je završio u Rimu, a kao misionar djelovao je u Dubrovniku. Odatle je papi slao poruke da ne potiče ratove protiv Turaka jer su u vrijeme tih ratova Turci progonili katoličko stanovništvo. Putujući preobučen u janjičarsku odjeću izbliza se naslušao lijepog govora kršćana. Kašić je prvi u hrvatski pravopis uveo pravilo "svako slovo svuda jedno vazda glasenje". Još danas u gradu Pagu postoji rodna kuća Bartola Kašića s grbom obitelji Kašić.

Zadaci:

- Protumači Kašićevo pravilo: "Svako slovo svuda jedno vazda glasenje".
- Posjeti rodnu kuću Bartola Kašića. Upoznaj grb obitelji Kašić i doznaj s kojim su paškim obiteljima bili u rodbinskim odnosima.

4. Naši pomorci**Mulići^{19c}**

Pune prilipov kaj i težočke ruke žuljov.

Nodiju se da će oni

Ča su pošli oduotle

Ka se budu vrnuli **Mulići**

Mulići su ispružene ruke kuć.

Meju tin rukami

Stoju vieženi kaici

I gajete;

^{19c} Robert B a c a l j a, *I sve pasivo*, Zagreb, Klub Sveti Donat, 1995, str. 27.

Brodi
 Ki vozu ljude
 Daleko u svit.
 I unde tie ruke
 Stoju kaj u grču
 Za njima;
 Store izgrišpone ruke
 Nojprija njih bušnuti
 I liberati ih tuoga teškoga grča
 Od čekanja.

Život na moru bio je vrlo težak i opasan. Evo što o pomorcima malog mjesta Kostrene govori Jure Suzanić:

Na moru se ginulo za koru kruha - na tuđem brodu, na susjedovu ili rođakovu, na vlastitomu. More je odnosilo više ljudskih života negoli rudnik ili kopnena prometnica. S brodova koji su nestali bez traga nije se vraćao nitko, a na kopnu su se crnjeli ženski facoli... Ako ni na koga na kvarnerskoj obali, a ono se za Kostrenjane može primijeniti raspjevana, oceanska, sredozemna, nordijska izreka - "Željezni ljudi s drvenih brodova."

Zadatak

- Još ima živih starih kapetana. Preuzmi ulogu novinara i porazgovaraj s nekim "barbom" o tome kako je plovio na parobrodima. Napiši izvješće o razgovoru "Priča starog barbe". Pronađi stare slike. Prelistaj stare priče o pomorcima i brodovima.
- Stoljećima su naši ljudi na svojim brodovima plovili po Jadranu i dalekim morima. Život na moru je "kruh sa sedam kora". Protumači što to znači!

5. Lik Zadra kroz stoljeća

Zavičajni sadržaji prožimaju posebno cjeline i teme u I. i II. razredu. Vrlo interesantna tema su naselja, a unutar toga nastavna jedinica grad. Svi su gradovi nečiji zavičajni, mi smo odabrali grad Zadar, jer on ima specifičan položaj i vrlo dugu povijest.

Gradovi su živi organizmi. Rađaju se, žive, rastu, umiru. Oni stare, ali se pomlađuju i mijenjaju svoj izgled. Neki su gradovi kratka vijeka, dok drugi kroz brojne naraštaje nadžive vrijeme. Zadar je takav grad. On je kao utvrda, a po tome i organizirano naselje postojao u dalekim stoljećima prapovijesti, a živi još i danas. Često je rušen, gorio je pod udarcima neprijatelja, ali se uvijek pomlađivao i obnavljao.

Današnji Zadar je moderan grad, ali u svojoj staroj jezgri (poluotok) nosi tragove daleke prošlosti što potvrđuje njegovu starost, ali i ljepotu.

SLIKA 1. ANTIČKI JADER

SLIKA 2. SREDNJOVJEKOVNI ZADAR

Zadatak: Na suvremenom planu Grada pronađi važne kulturno-povijesne spomenike

6. Povijest javne rasvjete grada Zadra

Prvi podatak u svezi s rasvjetom zadarskih ulica potječe iz godine 1520. Iz njega se vidi da su građani priložili novčani iznos za ulje potrebno za rasvjetu na gradskim ulicama i utvrđenjima. Vidljivo je da se odobravaju izvjesni novčani iznosi za postavljanje i održavanje svjetiljki. Godine 1602. u starim spisima spominju se voštanice za gradsku rasvjetu. Zadar je u to vrijeme bio grad pod mletačkom upravom, a u Mletačkoj Republici stalna rasvjeta uvedena je 1732. godine. U to doba javna rasvjeta uvodi se i u drugim uljuđenim gradovima Europe. Godine 1749. bilo je zabranjeno svako kretanje gradom bez upaljene voštanice ili ferala. Sljedeći primjer mnogih europskih gradova Zadar 1771. godine dobiva stalno noćno osvjetljenje. U tom je on prvi među dalmatinskim gradovima, a prednjači i pred mnogo većim gradovima toga doba. Gradske ulice noću je osvjetljavalo 46 uličnih svjetiljki "na javnu korist i za sjaj grada". Krajem prošlog stoljeća odlučeno je da se u Zadru uvede električna rasvjeta. Odluka je donesena 1885. godine, a električna rasvjeta uvedena je poslije deset godina (1895.).

Zadaci:

- Događaje unesi na crtu vremena.
- Odredi koliko je godina proteklo od pojedinog događaja do danas.
- Iz dobivenih podataka možemo izvesti zaključak o kulturi grada Zadra u prošlosti. Kakva je to kultura bila u odnosu na Europu?
- Usporedi današnju rasvjetu Zadra s onom iz prošlosti.

S učenicima se prelistava monografija o visokoj obljetnici (100 godina) javne rasvjete u gradu Zadru.²⁰ Inače ovakvi sadržaji u metodici prirode i društva spadaju i obrađuju se kao razvojne teme (od baklje do današnje rasvjete).

²⁰ Antun Travička, *Povijest rasvjete i elektrifikacije grada Zadra (1894.-1994.)*, Elektra Zadar, Zadar, 1994.

7. Plemstvo, grbovi, rodoslovlja

Plemstvo kao povlašten stalež danas pripada prošlosti. Međutim, neosporna je činjenica da je gotovo tisućljetno razdoblje ne samo europske nego i hrvatske povijesti obilježeno prevladavajućom ulogom u političkom, društvenom i kulturnom životu upravo tog društvenog sloja, koji je zahvaljujući svom povlaštenom položaju stvorio jedan sasvim poseban način života. Već u XIII. stoljeću naš gradski patricij ističe svoje grbove ugledajući se na talijanske uzore. Stoga nije ni malo neobično da su se najstariji grbovi sačuvali u kamenim spomenicima dalmatinskih i istarskih gradova. Gradski su se grbovi razvili iz gradskih pečata. Dalmatinske gradske općine u pravilu su u štiti svojih grbova isticale likove svojih svetaca zaštitnika i pojednostavljeno prikazane obrise gradova sa zidinama i utvdama. U zadarskom povijesnom arhivu postoji dragocjen fond "**Heraldičkih spisa**" koji je poslužio za obradu. Rodoslovni zapisi u prošlosti raznih naroda često su puta i njihova najranija pisana povijest. Izvori za sastavljanje rodoslovlja su raznorodni. Prvorazredni su izvor matične knjige, pravni i bilježnički spisi, povelje, isprave i pisma. Genealogija je u uskoj vezi s heraldikom (nauka o grbovima). Pravo na plemstvo i grb potomci plemićke obitelji mogu ostvariti uz predočenje vjerodostojnog rodoslovlja.

Zadaci:

- Nacrtaj grb svog grada, županije ili neki crkveni grb. Opiši ga.
- Izradi rodoslovlje svoje obitelji. Neka ti u tome pomognu roditelji i rodbina.

8. Paška solana

Daleko u prošlosti stanovnici otoka Paga na vrlo jednostavan način sustava bazena i isparavanjem mora dobivali su sol koja je stoljećima vrijedila više od plemenitih metala. Na obalama Sredozemnog mora sol se dobivala na isti način. Na našoj obali sol se "kupila" u Stonu, Ninu i Pagu.

Taj vrlo težak i neizvjestan posao koji je tražio od ljudi danonoćno praćenje visine i kakvoće mora, a to znači i buduće kvalitete soli, ostavio je vječni trag u mentalitetu žitelja otoka Paga. Svaka paška obitelj imala je radnika u solani. Krajem mjeseca kolovoza stanovnici mjesta Paga u najvećem su broju pomagali kupiti sol. Ona se uskladištavala u velikim skladištima (magazinima) kojih i danas ima 9, a građeni su nekoliko stoljeća. Za njihovu gradnju korišteno je kamenje koje se skidalo s gradskih zidina.

Zbog teških uvjeta rada velik broj Pažana rano je obolijevao i umirao. Danas se sol prerađuje u modernoj solani, a kao spomen na prošlost ostali su brojni bazeni i velika kamena skladišta sa zidovima debelim i do 3 m, zvani magazini.

Zadaci:

- Razgovaraj s ljudima koji su radili u staroj solani. Posjeti mjesta skupljanja soli i mjesta uskladištenja.
- Doznaj o modernoj proizvodnji soli.
- Ispričaj i napiši o svemu što si doznao.

Obrađeni sadržaji otkrivaju kod učenika vrijednosti i osjećaje koji se trajno nose i oblikuju ne samo kao misao već i kao model življenja na temelju autentičnosti, a u pozitivnom transferu participira u skali univerzalnih vrijednosti.

9. Od paškog tega do čipke

"Sve upozorava da osim ljepote u pačkoj čipki ostaje ušiveno mnogo toplog doma, prisnosti druženja i snatrenja za kojim u sebi istih čeznemo".²¹

Za starinsko žensko ruho koje iščitavamo na luneti paške katedrale i koje je bilo u upotrebi do sredine 19. stoljeća, a i danas se oblači u svečanim prigodama, možemo reći da se oblikovala nekoliko stoljeća.

Za otok Pag kao i za čitav naš jadranski prostor značajna je izrada mrežice, što znači da je izvedbom vezana za podlogu platna. To je veći kvadratni prostor uvezan u platno i nadopunjen osmerokrakom mrežicom. Niti mrežice opliću se oko njih i šivanjem se gradi željeni ornament. Rad u prvotnoj mrežici Pažanke nazivaju paški teg (teg u značenju rad, odnosno ručni rad). Mora se priznati da su taj rad dovele do savršenstva. Radilo se bez crtanih predložaka, već su se s koljena na koljeno prenosili oblici već navezenih košulja. U likovnom se prenošenju sve ne odvija uvijek do kraja po istom uzorku. Svaka nova ruka izrađuje svoj predmet na svoj način.

Godine 1906. na Pagu je osnovana čipkarska škola sa željom obnove i produžetka čipkarske radinosti u gradu. U ovo vrijeme važno je da se čipka osamostaljuje - nije više vezana uz platno. Izrađuje se prema nacrtima ili prema spontanijama samih čipkarica koje potrebne elemente prenose iz generacije na generaciju. Ovaj rad ne zove se više "teg" nego ČIPKA.

Posebna tehnika izrade paške čipke jedinstvena je u ovom dijelu Europe, ona se šije običnom iglicom i bijelim koncem na kartonskom predlošku, a

²¹ Ante Z e m l j a r, *Pag*, Općina Pag, Zagreb, 1983.

spretne ruke izrađuju bijelu čaroliju neprocjenjive vrijednosti. Paška čipka se izrađuje na način da se šije, što predstavlja spoj duhovnog i materijalnog, a u zavičajnom sjećanju znači generacije vrijednih čipkarica koje su ušile u prekrasne oblike one divne niti koje predstavljaju nacionalno blago prepoznatljivo daleko izvan granica Lijepe naše. Na stranicama Interneta nalazi se slika i tekst posvećen paškoj čipki.

Zadatak

- Crtežom izrazi motive paške čipke.

10. Paška pučka igra "Robinja"

Stoljećima su paški plemići (sve do početka 19. st.) svake godine izvodili junačku konjičku igru "ALKU" (slična sinjskoj Alki). Kako su ovu igru igrali samo plemići, često je dolazilo do sukoba s ostalim pukom. Pučani su za karnevala imali svoju **POULIČNU IGRU** koja je do nas stigla pod nazivom "RAZGOVOR OD PROŠLOG VRIMENA KUPOVANJU ROBINJE". Ova paška "Robinja" nevjerojatnije je prerađen rukopis "Robinje" hvarskog pjesnika Hanibala Lucića iz 16. stoljeća. Ova, za naše vrijeme jednolična drama, stoljećima je ostala jedan od simbola duha i ljepote putem koje su pučani dosizali kulturne prostore odahnivši načas od teškog težačkog i ribarskog ili čobanskog života. Paška "Robinja" spada u naše najstarije dramske igre, a budući da se održava u otočkom ambijentu, ona je zadržala način izvođenja sličan svetim prikazanjima ali u igri ima i motiva iz svakidašnjeg života.

Paška "Robinja" je početak naše duhovne obnove, drama u svojoj prvotnoj kolijevci. Ona se igra u izvornom obliku te je dragocjeni ostatak iz prošlosti. "Robinja" je dio prošlosti zapisan u stihovima, oživljen riječju i pokretom. Izvođeci svake godine u dane karnevala ovaj kratki pučki igrokaz Pažani potvrđuju svoju bogatu povijesnu tradiciju i tako je na najbolji način otimaju zaboravu, a mladim generacijama prenose pradjedovske vrijednosti koje potvrđuju svijest o događajima koji su u jednom trenutku određivali i sudbinu samih žitelja Paga.

Sadržaj "Robinje"

Turska družina na čelu s vođom zvanim Suliman zarobila je mladu djevojku i pretvorila ju je u robinju. Na sajmu u malom mjestu ponudili su je na prodaju. Mladi trgovac i njegov sluga nastojali su djevojku otkupiti iz

turskog ropstva. To im je uspjelo pošto su Turcima platili 3000 dukata. Tako je na kraju sve sretno završilo.

Zadatak:

Slobodna dramatizacija na zadani tekst vezan za nepravdu, ropstvo, agresiju.

IV. Zaključak

Polazjenje od sadržaja kulturne i prirodne baštine u okružju učenika podrazumijeva da je polazjenje od učenika i njegovih potreba u žarištu procesa učenja, a stjecanje znanja je u višedimenzionalnom procesu čiji je cilj shvaćanje "okružja kao svog prostora u kojem možemo djelovati i razvijati se."²²

Doživljavanjem i analiziranjem karakteristika okružja, njegove kulturne i prirodne baštine ostvaruju se mogućnosti za učenje i razvijanje novih interesa i intelektualnih sposobnosti učenika. Uvođenjem učenika u kulturni i socijalni ambijent daje im se produktivna uloga jer nisu samo uživatelji i promatrači prošlih i sadašnjih događaja u svom okružju, već kreativni interpretatori koji zaključuju, projektiraju, stvaraju, konstruiraju stvarnost koja ih okružuje. Dimenzija doživljaja izaziva ili potiče učenikovu radoznalost i maštovitost, a to je podloga za postavljanje različitih pitanja i iznalaženja odgovora na njih. Upravo ovaj moment potrebe za postavljanjem pitanja utječe na smanjivanje jaza između onoga kako se misli raditi s učenicima i onoga kako se stvarno radi. Odgojno - obrazovni proces izvire tako iz same aktivnosti učenika, njihove zamisli kako bi trebalo dalje. Nekolicina učitelja koji su samo parcijalno razvijali projekte s "ambijentalnim pristupom" izjavili su da su pored boljeg obrazovnog efekta i oni sami u odnosu na posao koji rade postali veći entuzijasti, kreativniji i solidarniji između sebe.

Poznavanje prošlosti koje proizlazi iz zavičajnosti vrlo je važno u pripremi mladih za pluralističko društvo u kojem želimo živjeti.

Povijesni i kulturni sadržaji, ako se pravilno artikuliraju" pružaju od najranijeg uzrasta mogućnosti uvida u vlastitu baštinu i opće ljudske vrijednosti bez kojih nema opstanka ni za pojedinca ni za zajednicu. Zato je neophodno da se već od predškolskog uzrasta definiraju povijesni i tematski standardi koji bi poštivali psihofizičke zakonitosti odrastanja što znači da učenici moraju biti aktivni i kreativni u procesu razumijevanja svijeta u kojem žive. Suvremena metodička praksa mora prakticirati i tretirati povijesne i kulturne sadržaje na način da ih učenici otkrivaju i prihvaćaju kao dio osobne memorije, a prenose kao nacionalnu baštinu u svrhu obogaćivanja svjetske baštine.

²² Arijana M i lj a k, *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja*, Persona, Velika Gorica, Zagreb, 1996.

Metodička praksa pruža bezbrojne mogućnosti i zato predstavlja vrelo novih ideja i specifičnih artikulacija. Uvažavajući suvremene pedagoške principe po kojima se odgoj i obrazovanje realiziraju u socijalnom i kulturnom okružju s jedne strane i u povezanosti s realnim životnim okolnostima s druge strane, otvaraju se prostori drukčijem artikuliranju sadržaja koji čine nastavnu cjelinu predmeta priroda i društvo. Omogućavajući aktivan odnos između prošle i sadašnje kulture življenja, uvažavajući "ambijentalni pristup" u procesu učenja koji uvažava aktivne metode, interakcije i komunikaciju i interakciju učenika i okruženja stvaraju se optimalne mogućnosti da tako obrađeni sadržaji otkrivaju kod učenika vrijednosti i osjećaje ne samo kao misao, već i kao model življenja na temelju te autentičnosti.

Moderna metodika preferira nove oblike rada, ističe multikulturalnost, ali duboko ukorijenjenu u nacionalnoj baštini. Danas više nego ikada prije moramo svjesno obrazovati i odgajati za one vrijednosti koje mladim naraštajima daju moralnu snagu da žive i prežive na ovim prostorima.

*Marija Obad: HOMELAND VALUES AS AN IMPETUS FOR
THE WHOLE DEVELOPMENT OF YOUNGER PUPILS*

S u m m a r y

If one's point of departure are the contents of the culture and the natural heritage surrounding the pupil it is assumed that the pupil and his needs are at the center of the process of learning and that the acquisition of knowledge is a multidimensional process whose aim is the understanding "of the environment as one's own space within which one can work and develop". Introducing the pupil into the cultural and social environment gives him a productive role because they are not mere spectators of past and present events within their environments but creative interpreters who reach conclusions, project ideas, create, construct the reality surrounding them. The process of education arises out of the activity of the pupils themselves, their ideas about how they should act in the future. A knowledge of the past emanating from the homeland is very important in the preparation of youth for the pluralistic society in which we would like to see ourselves.

If they are properly articulated, historical and cultural contents from earliest years offer insights into one's own heritage and the all human values without which no individual or community would be able to survive. Teaching practice offers numberless opportunities and that is why it is a source of new ideas and specific articulations. The modern methodology of teaching prefers new forms of doing things, stresses

multiculturalism but a multiculturalism deeply enrooted in the national tradition. Today more than in earlier periods we must in full consciousness educate the youth in those vlues which will give them the moral fiber to live and survive.

KEY WORDS: homeland, value, homeland values, the past, the present, practice, methodology of teaching, enviromental approach, culture, life, inheritance, surroundings, stimul, tradition